

Türkiye’de Jeomorfoloji’nin Tarihi ve Jeomorfoloji Çalışmaları (1923-2018)

T. Ahmet ERTEK*

Jeomorfolojinin gelişim dönemleri üç dönem olarak aşağıda incelenmiştir.¹

A. Modern Jeomorfoloji Öncesi Dönem (1933 Üniversite Reformu Öncesi)

Bu dönem, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü’nün kurucu hocalarından Ord. Prof. Dr. İbrahim Hakkı Akyol’un (1888-1950) eserlerinde detaylı olarak incelenebilir.² Sırrı Erinç’in Türkiye Cumhuriyeti’nin 50. Yılı³ ve 75. yılları⁴ münasebetiyle ülkemizdeki coğrafyanın tarihçesini takdim ettiği yazılarında da sunduğu gibi, coğrafya kadar jeomorfoloji de ancak dönemin ders kitapları içinde kalır. Ayrıntılı büyük ölçekli haritaların olmaması, bu dönemin en önemli sorununu oluşturur. Bu arada, 1871’de Belçika’nın Anvers kentinde

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi. taertek@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9857-4832.

1 Ertek, T. Ahmet, *Türkiye’de Jeomorfoloji Araştırmaları (1923-2010)*, 2012, s. 240 - 252; a.mlf., “Türkiye’de Jeomorfoloji Biliminin Tarihçesi (1915-2016)”, *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 2016, sy. 33, s. 5-19.

2 Akyol, İ. Hakkı, *Tanzimat Devrinde Bizde Coğrafya ve Jeoloji*, İstanbul: Maarif Matbaası, 1940, s. 513-571; a.mlf., “Son Yarım Asırda Türkiye’de Coğrafya: Mutlakiyet Devrinde Coğrafya”, *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1943a, sy. 1, s. 3-15; a.mlf., “Son Yarım Asırda Türkiye’de Coğrafya: Meşrutiyet Devrinde Coğrafya”, *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1943b, sy. 2, s. 121-136; a.mlf., “Son Yarım Asırda Türkiye’de Coğrafya: Cumhuriyet Devrinde Coğrafya”, *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1943c, sy. 3/4, s. 247-276.

3 Erinç, Sırrı, *Cumhuriyet’in 50. Yılında Türkiye’de Coğrafya*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyet 50. Yıldönümü Yay. No.11, Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1973, 62 s.

4 Erinç, Sırrı, “Coğrafya”, TÜBA (Türkiye Bilimler Akademisi), *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Bilim “Sosyal Bilimler”*, Ankara, 1997, s. 51- 55.

toplanan milletler, ilk coğrafya kongresini yapar. Bununla birlikte, Uluslararası Coğrafya Birliği (IGU = International Geographical Union) teşkilatlanarak, ancak 51 yıl sonra 1922'de Brüksel'de kurulur. 1875'te Paris'te ve 1895'de Londra'da toplanan milletlerarası coğrafya kongrelerine ülkemizden bireysel olarak asker ağırlıklı coğrafyacılar katılır. 1915'te, İstanbul Darülfünun (1933 Reformu ile İstanbul Üniversitesine dönüşecektir) Edebiyat Fakültesi'nde Coğrafya Şubesi adı altında bir birim faaliyete geçer. Almanya'dan ülkemize davet edilerek gelen Prof. Erich Obst'un (1886-1981) başkanlığında İstanbul Üniversitesinde "Coğrafya Darülmesai"nin (Bölümünün) kurulması ile başlayan ve 1933 Üniversite Reformu'na kadar süren devre, ülkemizde bilimsel anlamda coğrafyanın ve dolaşısıyla jeomorfolojinin ilk adımlarının atıldığı bir dönemdir.⁵ Dönemin önde gelen hocaları ve özellikle jeomorfoloji araştırmacıları arasında İbrahim Hakkı Akyol, Walther Penck ve Ernest Chaput sayılabilir.⁶ Bu dönemde daha çok "Sistematik Jeomorfoloji" yapılır ve bu konuda eserler verilir.

B. Modern Jeomorfolojinin Kuruluşu, Teşkilatlanması ve Yükseliş Dönemi (1933-1999)

Bu dönemin başlangıcı olan 1933 yılı, çağdaş bir üniversite kanunu ile İstanbul Üniversitesinin yeniden yapılandığı yıldır. Tıp, hukuk, fen ve edebiyat fakülteleri kurulur ve jeomorfoloji de Edebiyat Fakültesi içindeki Coğrafya Bölümü'nde kalır. Bu sırada fizikî coğrafyanın coğrafya bölümünden jeoloji bölümüne taşınması önerilirse de, bu öneri kabul görmez.⁷ Coğrafya, kendi içinde bir bütün olarak kalır, ancak mühendislik bilimlerinden kısmen uzaklaşır. Bu dönemde Coğrafya Bölümü'nde Ord. Prof. Dr. Besim Darkot (1942) ve Ord. Prof. Dr. Ahmet Ardel (1968 ve 1971), morfolojinin gelişim sürecine, jeomorfoloji konularında yayımladıkları makale ve kitaplarıyla katkıda bulunurlar.

1935 yılında Ankara Üniversitesinde açılan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde (DTCF) Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci Coğrafya Bölümü kurulur ve bölüm başkanlığına Alman Prof. Herbert Louis (1900-1985) getirilir. Louis, bir jeomorfoloji el kitabı (1943), *Genel Jeomorfoloji* (1968) ve kendi gözlemlerine dayalı *Türkiye Jeomorfolojisi* (1985) kitaplarını kaleme alır. İkinci bölüm başkanı ise, Fransa'da doktorasını yapmış ve bir karst jeomorfolojisi uzmanı da olan Prof. Dr. Cemal Arif Alagöz'dür. Türk Coğrafya Kurumu başkanlığını da yapan Alagöz, *Türkiye'de Karst Olayları* başlıklı kitabını 1944'te kurumun ilk yayını olarak çıkarır.⁸

5 Erinç, *Cumhuriyet'in 50. Yılında Türkiye'de Coğrafya*; a.mlf., "Coğrafya", s. 51- 55.

6 Erol, Oğuz, "Türkiye'de Jeomorfoloji", *Cumhuriyetin 70. Yılında Türkiye'de Bilim II*, Bilim ve Teknik (Özel Ek), Ankara: Tübitak Yay., 1993, s. 112-118.

7 Akyol, İ. Hakkı, "Son Yarım Asırda Türkiye'de Coğrafya: Cumhuriyet Devrinde Coğrafya", 1943c, sy. 3/4, s. 247-276; Erinç, *Cumhuriyet'in 50. Yılında Türkiye'de Coğrafya*; Erol, "Türkiye'de Jeomorfoloji", s. 112-118.

8 Erol, "Türkiye'de Jeomorfoloji", s. 112-118.

6-21 Haziran 1941’de Ankara’da, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde “Birinci Coğrafya Kongresi” yapılır. Bu kongrede, Türkiye’nin coğrafi bölgeleri nedenleriyle birlikte ele alındığı gibi, meslektaşlarını bir araya toplama fikriyle kamu yararına bir coğrafya derneği kurulması kararı da alınır. Ertesi yıl, Ankara Valiliği’nin onayıyla 12 Mart 1943’te “Türk Coğrafya Kurumu” isimli dernek kurulur. Kurum’un ilk başkanı, devrin Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel’dir.

Jeomorfoloji makaleleri ve araştırmalarına yer veren kurumun dergisi *Türk Coğrafya Dergisi*’nin ilk sayısı 1943 yılında çıkarılır. Türkiye’de bilimsel dergilerde çıkarılan ilk morfoloji makalesi Ahmet Ardel’e aittir. 1947’de kurum, Bakanlar Kurulu Kararı ile kamu yararına dernek statüsü kazanır. 1949’da da, IGU’ya üye olur. Kurum dergisi, çeşitli güçlüklerle ve ülkede yaşanan zor dönemlere rağmen günümüze kadar gelebilen ve yayın hayatını sürdüren nadir periyodik bilimsel coğrafya dergilerinden birisidir. *Türk Coğrafya Dergisi* ulusal hakemli dergi statüsünde ve TÜBİTAK-ULAKBİM’e online bağlı, yılda iki kez çıkarılan bilimsel dergilerden biridir. Halen internet ortamında (<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tcd>) ismiyle çıkarılan son sayısı 71. sayıdır. Kurum tarafından günümüze kadar, 27 kongre ve 29 kez ‘Coğrafya Meslek Haftası’ düzenlenir; öğretmen, akademisyen ve kamuda görevli meslektaşlar bir araya getirilir. Yurtiçinde ve yurtdışında arazi çalışmaları ve geziler yapılır; kongreler, konferanslar, sempozyumlar, çalıştaylar düzenlenir. Jeomorfoloğlar da, bildirileriyle bunlara katkı vermeyi sürdürürler.

Bu dönemde artık Türk üniversitelerinden mezun olan bilim adamları ön plana çıkar. Özellikle de Sırrı Erinç ve İsmail Yalçınlar bu dönemin öncüleridir. Her ikisi de doktoraları sonrasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Fiziki Coğrafya Kürsüsü’nde (günümüzde karşılığı anabilim dalı’nda) uzun yıllar görev yapmış hocalar; hatta kürsü (anabilim dalı) başkanlarıdır. Yalçınlar, daha çok yapısal jeomorfoloji konularında eserler verirken; Erinç ise ağırlıklı olarak dinamik jeomorfolojinin yanı sıra, fizikî coğrafyanın tüm dallarında yayınlar çıkarır.

1951 yılında ilk sayısı çıkan *İstanbul Üniversite Coğrafya Enstitüsü Dergisi* isimli periyodik yayının YÖK Kanununa (1981) kadar 23 sayısı yayımlanır. 1985 yılından itibaren bu dergi, *Coğrafya Dergisi* ismini alır ve ilk sayısı çıkarılır. 12. sayısından itibaren internet ortamında e-dergi halinde yılda iki kez çıkarılmaya halen devam eder. TÜBİTAK’a bağlı bilimsel dergilerden biri olup, en son sayısı olan 34. sayısı 2017’de çıkmıştır (<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iucografya/>). Coğrafya Enstitüsü’nün yabancı dildeki yayın organı olan *Review of Geographical Institute of the University of Istanbul* isimli dergi ise İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinde basılır ve 1954-1980 arası 17 sayı çıkarılır. YÖK Kanununun ile İstanbul Üniversitesindeki Coğrafya Enstitüsü’nün adı Coğrafya Bölümü’ne dönüştürülmesiyle, tıpkı Türkçe yayımlanan dergisi gibi yabancı dilde yayımlanan dergisinin ismi de değişir ve *Review of Department of Geography, Univ. of*

İstanbul olur ve 1986-1999 yılları arasında 5 sayı çıkarılır. Ülkemizdeki coğrafya araştırmaları kadar, yapılan Jeomorfolojik çalışmaların ulusal ve uluslararası çevrelerde duyurulmasında bu dergiler önemli ölçüde yardımcı olur.

Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi hocalarından Prof. Dr. Reşat İzbirak'ın, *Sistemantik Jeomorfoloji* (1955) isimli kitabı; İstanbul Coğrafya Bölümü hocalarından Prof. Dr. Sırrı Erinç'in *Jeomorfoloji I* (1958) ile *Jeomorfoloji II* (1960) ve Prof. Dr. İsmail Yalçınlar'ın *Strüktürel Morfoloji I* (1958) ile *Strüktürel Morfoloji II* (1960) isimli İstanbul Üniversitesi yayınlarından çıkmış kitaplarının defalarca baskısı yapılmış olup, bunlar halen jeomorfolojinin temel ders kitapları arasında sayılır. Onlardan yaklaşık 10 yıl sonra, Ord. Prof. Dr. Ahmet Ardel ise, 1968 ve 1971'de ancak *Umumi Coğrafya Dersleri Cilt 3: Jeomorfolojinin Prensipleri I. Fasikül ve II. Fasikül* isimli iki eser ortaya koymuştur. 1964 yılında kuruluş teşkilatlanmasını tamamlayan gerek akademik yaşamdaki ve gerekse kamuda çalışan Türk jeomorfologları, "Türkiye Jeomorfologlar Derneği" ismiyle Ankara'da mesleki bir dernek kurarlar ve mesleki bir dernekle de jeomorfologların hakları korurlar. 1969'da ilk bilimsel periyodik dergileri olan *Jeomorfoloji Dergisi*'ni çıkarırlar. Dernek, günümüze kadar ulusal ölçekte 15 bilimsel ve teknik kongre yapar ve derginin 21. ve son sayısını 1998'de yayınlar. En son geniş katılımlı ve ulusal ölçekte kongresi 1993'te Ankara'da yapılır.

1974'te Erzurum'daki Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde ve 1979 yılında İzmir'deki Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi'nde birer coğrafya bölümü daha açılır ve böylece 1970'li yıllarda ülkemizdeki coğrafya bölümlerini sayısı 4'e çıkar.⁹ *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü/Bölümü Dergisi* gibi birçok üniversitemizin coğrafya bölümlerinde periyodik coğrafya dergileri yayımlanır; doğal olarak, bunların içinde coğrafya konuları olduğu kadar jeomorfolojik makaleler de yer alır. Bunlar, ilk yayınlanmış sıralamasına göre şöyledir: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin *Coğrafya Araştırmaları Dergisi* (1966-1996 arası 12 sayı), Ege Üniversitesinin *Ege Coğrafya Dergisi* (TÜBİTAK'a bağlı olup 1983-2018 arasında toplamda 38 sayı), Erzurum - Atatürk Üniversitesinin *Doğu Coğrafya Dergisi* (1995-2018 arasında 40 sayı), Marmara Üniversitesinin *Marmara Coğrafya Dergisi* (1996-2018 yılları arasında 37 sayı). Bunlar halen yayın hayatına devam etmekte olan ve coğrafya kadar jeomorfoloji makalelerine de yer veren, internet ortamında da yayımlan hakemli bilimsel üniversite dergileridir.

İki yılda bir düzenlenen ve 2010 yılında "63. Jeoloji Teknik Kurultayı"na bildiri ile katılan jeomorfologlar olduğu gibi; İstanbul Jeolojisi Sempozyumu gibi illerin tematik yerbilimleri sorunlarının tartışıldığı sempozyumlara da jeomorfologlar çağrılı bildirili olarak davet edilirler.¹⁰ İki Gebze'de 1988'de düzenlenen, 1993,

9 Koçman, Asaf, "Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları", *Ege Coğrafya Dergisi*, İzmir, 1999, sy. 10, s. 1-14.

10 Ertek, *Türkiye'de Jeomorfoloji Araştırmaları (1923-2010)*, s. 240 - 252.

2001, 2003, 2005, 2007’de sürdürülen Kuaterner dönemi ülkemiz yerbilimleri ve jeomorfolojisinin tartışıldığı Türkiye Kuvaterneri (Turqua) toplantılarının sekizincisi 2018 Mayıs’ında İTÜ Avrasya Yerbilimleri Enstitüsü’nde yapılır ve ülkemiz jeomorfoloğları bildiriyle bu çalışmaları desteklerler. Yine MTA bünyesinde Türkçe ve İngilizce olarak yayımlanan *MTA Dergisi’*nde ve *Mineral Research & Exploration Bulletin’*de, TÜBİTAK tarafından çıkarılan *Turkish Journal of Earth Sciences Dergisi’*nde İngilizce yayımlanan jeomorfoloji makaleleri de dış dünya ve bilim camiasıyla kurulan önemli köprülerdir.

1960-1980 yılları arasında İstanbul ve Ankara üniversitelerinin jeomorfoloji kökenli akademisyen hocaları doktora, doçentlik ve profesörlük çalışmalarıyla ilgili orijinal eserler ortaya koyarlar. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü’nde Hamit İnandık’ın Türkiye Gölleri ve Karst Jeomorfolojisi; Turgut Bilgin’in Samanlı Dağları, Biga Yarımadası, Munzur Dağları; Ajun Kurter’in Istranca Dağları ve Kastamonu Yöresi; Muzaffer Bener’in Göksu Vadisinde Karstlaşma ve Antalya-Gazipaşa Yalıtışları; Korkut Ata Sungur’un Burdur, Acıgöl depresyonları ve Tefenni Ovası; Mehmet Ardos’un Problèmes Géomorphologiques du Taurus Central et de la Bordure Méditerranéenne (Turquie) ve Afyonkarahisar Havzası; Sermet Erer’in Simav ve Merzifon havzaları; Mehmet Yıldız Hoşgören’in İnegöl ve Akhisar havzaları; İbrahim Atalay’ın Erzurum Ovası ve çevresi, Burdur Havzası; Asaf Koçman’ın Kura Havzası; Akif Akkuş’un Devrez Çayı Vadisi; Kemal Göçmen’in Aşağı Meriç Vadisi; Barış Mater’in Elbistan Havzası toprakları; Ali Selçuk Biricik’in Beyşehir Gölü Havzası; Ankara Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü’nde Oğuz Erol’un Ankara Çevresi, Asi Deltası; Ayhan Sür’ün Türkiye’de Kar Yağışları ve Yerel Morfoloji; Özdoğan Sür’ün Yapısal ve Volkan Jeomorfolojisi; Erdoğan Akkan’ın Kızılırmak Vadisi ve Sinop Dolay; İlhan Kayan’ın Güneybatı Anadolu ve Ege Kıyı Bölgeleri; Cemalettin Şahin’in (Gazi Üniv.) Çevresel Jeomorfoloji ve Afetler Coğrafyası oldukça ayrıntılı jeomorfolojik çalışmalar olup, bunların tamamına yakını daha sonra kendi üniversitelerinde kitap halinde yayımlanmıştır.

1975 yılında, Elazığ’daki Fırat Üniversitesinde, Konya’daki Selçuk Üniversitesinde ve Samsun’daki Ondokuz Mayıs Üniversitesinde birer coğrafya bölümü daha açılır. Böylece, ülkemizdeki coğrafya bölümü sayısı yediye çıkar. 1960’ta kanunlaşan 1750 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu’na dayalı her bölüm, kendi kürsülerinde (günümüz karşılığı anabilim dallarında) lisansüstü eğitimi çerçevesinde doktora da yaptırır. Jeomorfoloji, lisansüstü eğitimi de “Fiziki Coğrafya Kürsüleri”nde verilir. Tezli Fiziki Coğrafya mezunları, özellikle de jeomorfoloji bitirme tezi yapanlar MTA, DSİ, Topraksu, E.İ.E.İ., DMI, Karayolları, Etibank, TPAO, belediyeler ve ilgili bakanlıklarda “jeomorfoloğ” olarak görev yaparlar.

Bu jeomorfoloğlar, 1/25.000 ölçekli jeomorfolojik haritalama, Kuaterner jeomorfolojisi, volkanizma, arazi kullanım potansiyel haritaları, mağara araştırmaları, endüstriyel hammadde, kum-çakıl depoları, yol yapımı, asma köprü

yapımı etüdüleri, yer seçimi (karayolu, demiryolu, liman, nükleer santral yeri vb.), heyelan, baraj çalışmaları ve siltasyon, hidrografik ölçümler, meteorolojik değerlendirmeler, uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemleri uygulamaları gibi konularda çalışırlar.¹¹

Ajun Kurter ve Mehmet Yıldız Hoşgören ekibi *Jeomorfoloji Tatbikatı* isimli kitaplarının ilkini 1975’de ve ikinci baskısını 1986’da daha da genişleterek İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde yayımlarlar. Bu kitapta, çeşitli jeomorfolojik araştırma metotlarının yanı sıra, jeomorfoloji araştırmalarında kullanılan araç, gereç, malzeme ve yapılan çalışmalara yer verirler. Bilhassa “Hava Fotoğrafları” ve “Sedimentolojik Analizler” bölümleri halen birçok üniversitemizdeki lisansüstü derslerinde ayrıntısıyla verilen derslere dönüşür. Sedimatoloji-Jeomorfoloji laboratuvarlarının desteğiyle, günümüz üniversitelerinde okutulması sürdürülen, konusunda yazılmış ayrıntılı tek uygulamalı jeomorfoloji kitabıdır. Lakin 2015’lerde Tefik Erkal ve Barış Taş ekibi günün koşullarını da yansıtan bir “Uygulamalı Jeomorfoloji” kitabını yayımlarlar.

6 Kasım 1981’de Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Kanunu’nun çıkmasıyla, daha önceleri anabilim dallarındaki (kursülerdeki) sertifikalı sistemden, bölüm programına ve ders geçme sistemine geçilir. 1982’de İstanbul’da Marmara Üniversitesinde, İzmir’de 9 Eylül Üniversitesinde ve Van’da Yüzüncü Yıl Üniversitesinde açılan coğrafya bölümleri ve coğrafya eğitimi bölümleri içinde jeomorfoloji, yine ders ve araştırmalarla temsil edilir. Coğrafya bölümlerinin sayısı 10’a çıkar. YÖK Kanunu sonrasında 1982’de, İstanbul Üniversitesinde ‘Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü’ kurulur ve buradaki anabilim dallarından biri de Jeomorfoloji Anabilim Dalı olur. Prof. Dr. Sırrı Erinç ve Prof. Dr. Necdet Tunçdilek’in kuruculuğundaki enstitüde birçok araştırma projesi yanında jeomorfoloji projelerine de imza atılır.¹² Enstitünün Jeomorfoloji Anabilim Dalı’nda 18 doktora ve 63 yüksek lisans öğrencisi yetişir. Bir araştırma gemisine, bir jeomorfoloji-sedimentoloji laboratuvarı yanında birçok laboratuvara (kimya, biyoloji vb.) sahip olan enstitüde *Bülten* adıyla 11 sayılı bilimsel bir dergisi de 1984-1994 yılları arasında yayımlanır. 1984-1997 yılları arası “Jeomorfoloji alanında” lisansüstü eğitimi alıp yetişen o günün elemanlarının büyük çoğunluğu günümüz üniversitelerinin (Prof. Dr. Atilla Sesören, Prof. Dr. Sancar Ozaner, Prof. Dr. Recep Efe, Prof. Dr. Hüseyin Turoğlu, Prof. Dr. Tefik Erkal, Prof. Dr. Türkan Vildan Altın, Doç. Dr. T. Ahmet Ertek, Yrd. Doç. Dr. A. Cem Güneysu, Yrd. Doç. Dr. Bekir Necati Altın, Yrd. Doç. Dr. Cengiz Kayacılar, Yrd. Doç. Dr. Nurdan Keser, Yrd. Doç. Dr. Lütfi Nazik, Yrd. Doç. Dr. Bora Aşşarcan) ve kamu kurumlarının özellikle MTA Genel Müdürlüğü’nün (Dr. Ömer Emre, Dr. Kenan Tüfekçi, Mustafa Keçer) akademisyenleri ve araştırmacılarıdır. Ancak aradan geçen 10 yıllık bir süre sonrasında

11 Erol, “Türkiye’de Jeomorfoloji”, s. 112-118.

12 Erinç vd., *Trakya ve Batı Anadolu’nun Uygulamalı Jeomorfoloji Haritası*, 1984.

1992'de yapılan bir yasal düzenlemeyle bu enstitünün ismi 'Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü'ne dönüştürülür. Burada coğrafya ile ilgili anabilim dalları kapatılır ya da küllenmeye bırakılır, tıpkı "Jeomorfoloji Anabilim Dalı" gibi... Dergisinin ismi de *Turkish Journal of Marine Science* olur ve son dönemde de *Journal of the Black Sea/Mediterranean Environment* adıyla İngilizce olarak yayımlanır ve burada jeomorfoloji araştırmalarına da yer verilir.

Jeomorfoloji ise, enstitüde 'Kıyı Jeomorfolojisi' ve 'Türkiye Kıyı Jeomorfolojisi' dersleriyle temsil edilir.

YÖK ile birlikte (1981), sosyal bilimlerde yüksek lisans ve doktora tez programlarının yürütülmesi için her üniversite bünyesinde birer sosyal bilimler enstitüsü kurulur. Jeomorfoloji lisansüstü çalışmaları da, bu enstitüler bünyesinde oluşturulan 'Fiziki Coğrafya Anabilim Dalı' ve daha sonraları ise 'Coğrafya Anabilim Dalı'nda yaptırılmaya başlanır. Burada, yüksek lisansını jeomorfoloji ya da uygulamalı jeomorfoloji konularında yapıp, teorik derslerini ağırlıklı olarak jeomorfoloji derslerinden seçen morfoloğlar DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) kadro kanununa göre, ancak "Jeomorfoloğ" olarak çalışma hakkını elde ederler ve ilgili kurumlarda çalışmaya başlarlar. Akarsu-göl, karst, glasiyal, periglasiyal, kıyı, denizaltı, kurak ve yarı kurak bölgeler jeomorfolojisi gibi jeomorfolojinin alt disiplininde, ayrıca çözülme ve toprak ile heyelan ve kütle hareketleri, sel-taşkınlar, doğal afetler gibi uygulamalı jeomorfoloji konularında, yapısal ve tektonik morfoloji konularında akademik düzeyde birçok jeomorfoloğ yetişir: Sadettin Tonbul Elazığ Dolayları; Ali Fuat Doğu Doğu Karadeniz Dağlarında Buzul Şekilleri; Ertuğ Öner Samsun Çevresi; Hakan Yiğitbaşıoğlu Gülnar-Meydancikkale, Burdur Havzası ve Seyfe Gölü ve Çevresinin jeomorfolojisi; Recep Efe Gönen Havzası, Biga Dolayları, Ermenek Çayı Havzası; Ali Uzun Masat Çayı Havzası, Hayriye Sayhan Tomarza-Pınarbaşı Havzası; Nuriye Farımaç Garipağaoğlu Doğu Anadolu'da Ulaş Havzası, Mehmet Ali Özdemir Pötürge-Şiro Çayı Havzası, Özer Yılmaz Horasan Çevresi, İhsan Çiçek Mut ve Yakın Çevresi; Hüseyin Turoğlu Reşadiye Yarımadası, İzmit Körfezi- Sapanca Arası, Bartın Havzası; Tuncer Demir Welsh Stream, Akarsu Jeomorfolojisi; Abdullah Soykan Kepsut-Susurluk Kuzeyi Arası Simav Çayı Vadisi, Bigadiç Depresyonu; Uğur Doğan Çandır Miyosen Havzası, Manavgat Nehri Havzası; Halil İbrahim Zeybek Artova Depresyonu; A. Evren Erginal Orhaneli Çayı Havzasının Aşağı Kesimi; İsa Cürebal Madra Çayı Havzası; İbrahim Kopar Hasan Dağı ve Yakın Çevresi ile Melendiz Çayı ve Karasu Çayı, Türkan Vildan Altın Karadeniz Ereğlisi-Alaplı, Aladağlar (Ecemiş Çayı Akları) Üzerinde Buzul ve Karst Jeomorfolojisi; Nurfettin Kahraman Sakarya Deltası ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi, Cemalettin Şahin (Marmara Üniv.) Erbaa-Niksar Havzası ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojik Etüdü, Murat Sunkar Kangal Havzasının (Sivas) Jeomorfolojisi, Sabri Karadoğan'ın Kuruluş Yeri Açısından Malatya ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi, Adıyaman Havzasının Genel ve Uygulamalı Jeomorfolojisi; gibi jeomorfolojik araştırmalarıyla son dönem 2000'lerin genç profesör jeomorfoloğlarıdır.

M. Taner Şengün'ün Harput Platosunda Doğal Ortam İnsan İlişkileri ve Doğal Çevre Planlaması; M. Kirami Ölgün'in Aşağı Bakırçay Vadisi ve Çevresinin Jeomorfolojisi; Hasan Özdemir'in Havran Çayı Havzasının (Balıkesir) Cbs ve Uzaktan Algılama Yöntemleriyle Taşkın ve Heyelan Risk Analizi, T. Ahmet Ertek Kocaeli Yarımadasının Kuzeydoğu Kesiminin Jeomorfolojisi, Yenişehir Havzasının Jeomorfolojisi, İstanbul İlinin Jeomorfolojisi gibi jeomorfolojik araştırmalarıyla günümüzün doçentleridir.

Bora Avşarcan Fethiye Körfezi Kuzeyindeki Dağlık Kesim, Türkiye'de Yalıtışları; Nilüfer Pekcan Düzce-Akçakoca Arası; Lütfi İhsan Sezer Manisa-Yamanlar Dağı, Karaburun Yarımadası; Recep Bozyiğit Eşen Çayı Havzası'nın Jeomorfolojisi; Ayhan Özoğul Balıkesir Ovasının ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi ile Uygulamalı Jeomorfolojisi, A. Cem Güneysu Hereke Karstı, Eğirdir Gölü Güneyinin Karstı, Kapıdağ Yarımadası Kıyıları; İskender Dölek Bolaman Çayı (Ordu) Havzasının Uygulamalı Jeomorfoloji Etüdü gibi araştırmalarıyla dönemin kıdemli yardımcı doçentleri (Dr. Öğr. Üyesi)'dirler.

Cihan Bayrakdar'ın Akdağ Kütlesinde (Batı Toroslar) Karstlaşma-Buzul İlişkisinin Jeomorfolojik Analizi; Zeynel Çılğın'ın Ovacık Ovası (Tunceli) ve Çevresinin Jeomorfolojisi ile Dedegöl Dağı (Batı Toroslar) Buzul Jeomorfolojisi Etüdü; İsmail Ege'nin Bolkar Dağlarının Doğu Kesiminde Jeomorfolojik Birimler Üzerinde Arazi Kullanımı; Ebru Akköprü'nün Van Gölü'nün Güneybatı Kısımında Jeomorfolojik Araştırmalar (Tatvan-Göllü); Muhammed Zeynel Öztürk'ün Kuzey Kıbrıs Kuvaterner Depoları ve Tarihlendirme Çalışmaları; Serdar Vardar'ın Madra Çayı Deltası ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi, Küçük Menderes Havzası Doğu Bölümünün Fiziki Coğrafyası ve Ödemiş Ovasında Paleocoğrafya Araştırmaları; Ergin Canpolat'ın Gölcük (Isparta) Volkanizması ve Volkanik Gaz Risk Analizi çalışmalarıyla genç yardımcı doçentler (Dr. Öğr. Üyesi)'dir.

Sancar Ozaner Kula Volkanları, Mustafa Karabıykoğlu Konya Havzasının Geç Kuaterner Evrimi, Tevfik Erkal Yeşilirmak Deltası; Lütfi Nazik Beyşehir Gölü Yakın Güneyinin Karstı, Beyşehir Gölü Güney Batısı ile Kembos Polyesi Arasının Karstı; Kadir Tuncer Sakarya Nehri-Göynük Çayı Arasının Karstı gibi jeomorfoloji araştırmaları yapan ve MTA Genel Müdürlüğü'ndeki çalışmalarından sonra üniversitelere geçen akademisyen jeomorfolojistlerdir. Necip Mülazımoğlu İskenderun Körfezi Çevresi, Yılmaz Güner Erciyes Dağı Volkanizması, Nuri Güldal Elmalı-Bucak Arasının Karstı, Muammer Atiker Sivas Kızılırmak Vadisi Çermik Dolayı ve İbulak Dağı-Büyük Sincanlı Ovası ve Afyon Ovaları Arası; Tanju Kozan K. Menderes Deltası ve Güneyi; Ömer Emre Ürgüp-Avanos Arası, Hasandağ-Keçiboydurun Dağı Yöresi Volkanizması; Kenan Tüfekçi Rahat Dağı; Mustafa Keçer Erzincan Ovası ve Yakın Çevresi Araştırmalarıyla ve Veli Bulut, Fikret Özdüm vd. MTA'dan emekli olan jeomorfolojistlerdir.

Yukarıda anılan jeomorfoloğların tamamı hemen hemen lisansta mezun oldukları üniversitelerinde ya da ülkemizin bir başka üniversitesinde doktoralarını bitirirler. Ancak bunların yanı sıra bazı jeomorfoloğlar ise; yurtdışında lisansüstü çalışmalarını tamamlayarak yurda döner ve üniversitemizde çalışmaya başlarlar. Bunlardan Prof. Dr. Mehmet Ardos 1961’de İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü’nden mezun olduktan sonra, doktorasını 1967’de Fransa’nın Clermont-Ferrand Üniversitesinde “Problèmes Géomorphologiques du Taurus Central et de la Bordure Méditerranéenne (Turquie) - Orta Toroslar ve Onun Akdeniz’e Mücavir Kısımlarının Jeomorfolojik Problemleri” başlıklı bir morfoloji doktorası tezi yapar. Ardından, Prof. Dr. Barış Mater ise 1967’de İstanbul Üniversitesi Fiziki Coğrafya Kürsüsünden mezun olduktan sonra, 1972’de Durham Üniversitesi Fen Fakültesi’nde “Morphological Characteristics and Pedogenesis of the Soils in the Elbistan Basin, Eastern Anatolia, TURKEY – Elbistan Havzasının Topraklarının Toprak Gelişimi ve Morfolojik Karakterleri, Doğu Anadolu, Türkiye” başlıklı teziyle toprak doktorası yaparak yurda dönen akademisyen hocalardandır. Bir dönem Harran Üniversitesinde görev yapmış olan ve halen Akdeniz Üniversitesi Coğrafya Bölümü kurucu öğretim üyelerinden lisansını Erzurum Atatürk Üniversitesinde tamamlayan Prof. Dr. Tuncer Demir, 1996’da yüksek lisansını Galler’deki Wales Üniversitesinde; 2000’de doktorasını İngiltere’nin Durham Üniversitesinde tamamlar ve yurda döner; günümüzde Akdeniz Üniversitesi Coğrafya Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Prof. Dr. İbrahim Atalay, *Türkiye Jeomorfolojisine Giriş* isimli kitabını 1982’de ve 1987’de genişleterek İzmir’de Ege Üniversitesinde yayımlar. Kendi görüşleri yanında, birçok akademisyen jeomorfoloğun çalışmasını özellikle yüksek lisans, doktora ve doçentlik çalışmalarını ya da üniversite projelerinin kısa özetlerini ve özellikle haritalarını bu kitapta toplar.

1983-2007 yılları arasında birçok baskısı yapılan Prof. Dr. Mehmet Yıldız Hoşgören’in *Jeomorfoloji’nin Ana Çizgileri I* ve *Jeomorfoloji’nin Ana Çizgileri II* isimli kitapları, günümüz coğrafya bölümleri ile coğrafya öğretmenliği bölümlerinin jeomorfoloji derslerinde okutulan başvuru kitaplarındandır.

Prof. Dr. Oğuz Erol, 1992’de İ. Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü yayını olarak *Klima jeomorfoloji* isimli kitabı kaleme alarak yayımlar ve jeomorfolojiye yeni bir bakış açısı kazandırır.

Türkiye’de modern jeomorfolojinin kuruluş-gelişme dönemi olarak nitelendirildiğimiz 1933-1999 arasındaki dönem içinde; kıyı, denizaltı, volkan, kurak-yarı kurak bölgeler, buzul ve karst jeomorfolojisi gibi jeomorfolojinin alt disiplinleri hakkında ayrıntılı kitaplar da yayımlanır. Hamit İnandık’ın *Kıyı Morfolojisi ve Denizaltı Reliefi* (1960); yine İnandık’ın *Karst Jeomorfolojisi* (1962); Özdoğan Sür’ün *Yanardağlar* (1982); Mehmet Ardos’un *Volkan Coğrafyası* (1987); *Volkanoloji* (1989); İbrahim Atalay’ın *Denizaltı Jeolojisi ve Jeomorfolojisi* (1993); Nilüfer

Pekcan'ın *Karst Jeomorfolojisi* (1995, 1999) kitapları temel ders kitapları arasında yerlerini alırlar.

Jeomorfolojide en önemli sorunlardan biri de, 5000 kelimeye yaklaşan terminoloji ile kavramların anlaşılabilirliğidir. Bu amaçla, gerek coğrafya ve gerekse jeomorfolojide birkaç sözlük denemesi bulunur. Bu sözlüklerden ilki 1962'de 6 dilde yayımlanan Sami Öngör'ün *Coğrafya Sözlüğü*'dür. Daha sonra ardından Reşat İzbırak'ın 1964'te 4 dilde *Coğrafya Terimleri Sözlüğü* Ankara'da baskıya girer ve günümüze kadar sayısız baskısı yapılır. Jeomorfoloji sözlüğü olarak ise; *Açıklamalı Fransızca- Türkçe Jeomorfoloji Sözlüğü* adıyla Mehmet Ardos ilk sözlüğü 1988'de İstanbul Üniversitesinde çıkarır. Daha sonra 1997'de Mehmet Ardos ve Nilüfer Pekcan tarafından *Jeomorfoloji Sözlüğü (Kısmen Yerbilimleri)* yayımlanır. Son olarak, Emrullah Güney, geniş kapsamlı *Jeoloji-Jeomorfoloji Terimleri Sözlüğü*'nü 1994'te Diyarbakır'da çıkarır. Böylece gerek jeomorfoloğlar ve coğrafyacılar; gerekse farklı disiplinlerden olanların beklentileri de bu sözlüklerle karşılanmış olur.

Coğrafyanın ve dolayısıyla jeomorfolojinin gelişimi amacıyla 1988 yılında Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu yapısı içinde 'Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu' kurulur. 1989-1996 arası *Coğrafya Araştırmaları* isimli bir dergi de yayımladıkları halde, sonradan bu kol kapatılır. Yine bu dönem içinde, Ankara Üniversitesinde 1988'de kurulan ve halen aktif olarak çalışmalarını sürdüren 'Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi' (TÜCAUM) bulunur. *Türkiye Coğrafyası Dergisi* ismiyle 1992-2001 arası 8 sayı çıkartılır¹³, dergi ismi 2003'den itibaren *Coğrafi Bilimler Dergisi (Turkish Journal of Geographical Sciences)* olur ve Türkçe, İngilizce Almanca, Fransızca olarak 2017 yılına kadar 30 sayı çıkar. Halen Ankara Üniversitesine bağlı olan bu merkezde, 1988-2016 yılları arasında bilimsel amaçlı 9 tane ulusal coğrafya sempozyumu düzenlenmiştir.

Türkiye, teşkilatlanma açısından dünyanın en eski jeomorfoloji derneklerinden birine (Türkiye Jeomorfoloğlar Derneği, 1964) sahiptir. Dünya jeomorfoloğlarının uluslararası birliği olan "Uluslararası Jeomorfoloğlar Birliği (International Association of Geomorphologists) (IAG) (<http://www.geomorph.org/>)", 1989'da Almanya'nın Frankfurt kentinde kurulur. Uluslararası Jeomorfoloğlar Birliği tarafından ülkemiz jeomorfoloğlarının da katılımlarıyla güçlenen ve 4 yılda bir düzenlenerek dünya jeomorfoloğlarını bir araya getiren ve paylaşımlarını sağlayan uluslararası jeomorfoloji kongrelerinin yapıldığı kentler ve tarihleri ise sırasıyla şöyledir: Manchester 1985, Frankfurt 1989, Hamilton 1993, Bologna 1997, Tokyo 2001, Zaragoza 2005, Melbourne 2009, Paris 2013, Yeni Delhi 2017. Ayrıca, jeomorfolojinin alt disiplinlerinde, heyelan, karst, kıyı, glasiyoloji, mağara vb. konuların işlendiği INQUA çalıştaylarına da ülkemizden birçok jeomorfoloğ bildiriyle katılır. Özellikle 2000'lere doğru, teknolojik olanakların artışıyla dijital ortamda internet

13 <http://tucaum.ankara.edu.tr/turkiye-cografyasi-arastirma-ve-uygulama-merkezi-dergisi/>.

dergiciliğinin dünyada hızla gelişmesiyle, ülkemiz jeomorfoloğların uluslararası alandaki birçok dergide (*Geomorphology, Zeitschrift für Geomorphologie, Catena, Marine Sciences, Tectonics, Tectonophysics, Journal of Coastal Research, Geografiska Annaler Series A: Physical Geography, Turkish Journal of Earth Science, Geodinamica Acta, Earth Surface Processes and Landforms, Quaternary Research, Quaternary International* gibi dergilerde) makaleleri yayımlanır.

C. Bilgisayar Çağı’ndaki Jeomorfoloji: Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Uygulamaları Dönemi (2000-2018)

Bilgisayarların hemen 2000’li yıllarda her ortamda yaygın kullanımı, internet kullanımının yaygınlaşarak üniversitelere ve devlet kurumlarına girişi, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de bilim adamları kadar kurumlarda da daktilodan-bilgisayara; telgraf ve telefondan-internete ve cep telefonlarına; katır sırtından-yaygın kullanımıyla dört çeşitli arazi araçlarıyla yapılan saha çalışmalarına ve hatta hava fotoları çekimlerimden – insansız hava araçları (dron) çekimlerine kadar çok hızlı bir geçiş olur. Bu geçiş sürecinde diğer disiplinlerde olduğu gibi; coğrafya kadar jeomorfolojide de muazzam sıçramalar ve dolayısıyla bilimsel gelişmeler kaydedilir. Uydu görüntüleri ve uzaktan algılama sistemleri ile coğrafi bilgi sistemlerine (CBS) yönelik çeşitli paket programlar, özellikle jeomorfoloji haritalarının çizimi, üretimi ve raporlandırılmasında verimli birer araç oluştururlar. Bu dönem, çağın gereği olarak jeomorfoloji bilimi de, bilgisayar çağına ayak uydurur.

Temel ders kitaplarının yayımı 2000 yılından sonra bu dönemde de sürer: Hakan Yiğitbaşıoğlu’nun *Volkanlar* (2000); Ayhan Sür, Özdoğan Sür ve Hakan Yiğitbaşıoğlu’nun *Volkanlar* (2002); Nilüfer Pekcan’ın *Kurak ve Yarıkurak Bölgeler Jeomorfolojisi* (2002); Hüseyin Turoğlu’nun “*Buzul ve Buzul Jeomorfolojisi* (2011)”.

2015 yılında bir yayınevimizin girişimi ve Doç. Dr. Mustafa Karabıyıkoglu’nun önderliğinde ve Prof. Dr. Uğur Doğan’ın editörlüğünde ders kitabı niteliğinde orijinali İngilizce olan Richard John Huggett’in *Fundamentals of Geomorphology* isimli kitabının 3. baskısı yedi jeomorfoloğ akademisyen hoca (bölüm yazarları sırasıyla: Prof. Dr. Uğur Doğan, Doç. Dr. Mustafa Karabıyıkoglu, Doç. Dr. Cengiz Yıldırım, Doç. Dr. Tolga Görüm, Prof. Dr. İhsan Çiçek, Prof. Dr. Ahmet Evren Erginal, Yrd. Doç. Dr. Levent Uncu) tarafından bölümler halinde Türkçeye çevrilerek, ülkemiz üniversitelerinde okutulmak üzere *Jeomorfolojinin Temelleri* isimli ciddi bir kitap jeomorfoloğlara kazandırılır.

“Dijitalleşme Çağı” ya da “Sayısallaşma Çağı” da dediğimiz bilgisayar çağı döneminde; yurtdışında mastır, doktora ya da doktora sonrası çalışmaları tamamlayan birçok akademisyen daha olmuştur: Prof. Dr. Murat Karabulut “Characteristics of Moraines and Development of Soils in the Front Range (Colorado) USA - ABD’nin Front Range Bölgesinde (Colorado) Moren Depolarının Özellikleri ve Bu Depolar Üzerinde Toprak Oluşumu” konusunda yaptığı doktorasını 2001’de ABD’de

University of Nebraskan/Art and Sciences'da tamamlamıştır. Halen Kahramanmaraş-Sütçü İmam Üniversitesi Coğrafya Bölümünde akademisyen olarak görev yapmaktadır. 1995'de lisans ve 1998'de yüksek lisansını Ankara Üniversitesinde tamamlayan ve bir dönem Ankara ve Ege üniversiteleri Coğrafya Bölümlerinde görev yapan Dr. Öğr. Üyesi Levent Uncu, Almanya'nın Marburg-Philipps Üniversitesinde "Holocene landscape changes of the Lezha region (A contribution to the palaeogeographies of coastal Albania and the geoarchaeology of ancient Lissos)" isimli bir doktora tezi de hazırlayarak 2011'de Bilecik'e Şeyh Edebali Üniversitesine akademisyen olarak döner. 2001'de lisans ve 2005'de yüksek lisansını Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde tamamlayan Dr. Öğr. Üyesi Ebru Akköprü, "Van Gölü'nün Güney Batı Kısmında Jeomorfolojik Araştırmalar (Tatvan-Göllü) - Etudes Geomorphologiques dans la Partie Sud-Ouest du Lac de Van (Tatvan-Göllü)" isimli doktora tezini Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fiziki Coğrafya Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Paris I Panthéon Sorbonne Üniversitesi gibi üniversitelerde 2006-2011 tarihlerinde paralel olarak çalışmalarını Van-İstanbul-Paris'te sürdürür ve 2011'de tezini hem İstanbul ve hem de Paris'te savunarak; Van Yüzüncü Yıl Üniversitesine akademisyen olarak döner. Doç. Dr. Cengiz Yıldırım; İ. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2002'de tamamladığı "Kurşunlu-Mudanya (Bursa) Arasının Kıyı Jeomorfolojisi" isimli yüksek lisans tezinden sonra; bir süre MTA'da jeomorfolojist olarak çalışır ve İTÜ Avrasya Yerbilimleri Enstitüsü'nde 2008'de "Almacık Bloku ve Yakın Çevresinin Morfotektoniği" isimli bir tez de yaparak doktorasını tamamlar. Sonrasında Almanya'daki Potsdam Üniversitesinde Post-Doc yaparak 2012'de yurda döner; halen İTÜ Avrasya Yerbilimleri Enstitüsü'nde akademisyen olarak görev yapmaktadır. 2002'de yüksek lisansını ve 2007'de doktorasını İstanbul Üniversitesinde tamamlayan Doç. Dr. Hasan Özdemir, İsviçre'deki Cenevre Üniversitesinde 2009'da "GIS Based Landslide Risk Assessment at Basin Scale" isimli ikinci yüksek lisansını ve 2012'de İngiltere'nin Bristol Üniversitesinde Post-Doc çalışmasını tamamlayarak 2012'de İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü'ne geri döner. Doç. Dr. Tolga Görüm ise; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2006'da "Coğrafi Bilgi Sistemi ve İstatistiksel Yöntemler Kullanılarak Heyelan Duyarlılık Analizi: Melen Boğazı ve Yakın Çevresi" isimli bir yüksek lisans tezi yapar. Yıldız Teknik Üniversitesinde bir süre Araştırma Görevlisi olarak çalışır. Doktorasını yapmak üzere Hollanda'ya gider ve Universiteit Twente Faculty of Geo-Information Science and Earth Observation Earth Systems Analysis'da "Towards a Better Understanding of Earthquake Triggered Landslides: An Analysis of the Size, Distribution Pattern and Characteristics of Coseismic Landslides in Different Tectonic and Geomorphic" environments isimli doktorasını tamamlayarak 2013'te yurda döner. Yıldız Üniversitesi ile İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nde bir süre öğretim üyeliği yapar. 2018'de İTÜ Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü'ne geçer ve doçent

olur. Görüleceği üzere jeomorfologlara tanınan fırsatlar nispetinde bu dönemde yurtdışındaki uzmanlaşma çalışmalarında ciddi artış görülür.

Türkiye jeomorfoloqları; “Türkiye Jeomorfoloqlar Derneği” isimli derneklerinin çatısı altında iki yılda bir toplanıp, olağan kongrelerini ve dolayısıyla sunumlu bildirili konferanslarını yaparak meslektaşlarını bir araya getirir. Ancak, 1993-2008 yılları arasındaki uzun soluklu arada bu gerçekleşemez. 15 yıl aradan sonra jeomorfoloqlar, Çanakkale’de toplanırlar, ancak bu kez dernek çatısı altında değil; bir üniversitenin ev sahipliği altındadırlar. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlüğü ve Coğrafya Bölümü tarafından 20-23 Ekim 2008 tarihleri arasında düzenlenen “Ulusal Jeomorfoloji Sempozyumu”nda dört gün boyunca çok sayıda bildiri sunulur. Sempozyum, bir önceki yıl ebediyete göç eden jeomorfoloqlar hocalardan merhum Prof. Dr. Mehmet Ardos anısına düzenlenir. Öncesinde; coğrafyacılara kadar jeomorfoloqlar da, arka arkaya duayen jeomorfoloji hocalarını kaybederler. 2002’de Erinç ve 2003’de Yalçınlar vefat eder. Bu vefatlardan sonra, bu iki saygın hocaları anısına coğrafyacılara bir araya gelerek üç sempozyum düzenlerler. Türk Coğrafya Kurumu’nun önderliğinde, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü ve Deniz Bilimleri İşletmeciliği Enstitüsü hocalarının destekleriyle ulusal ve uluslararası coğrafya sempozyumları (2003 ve 2004’te Prof. Dr. Sırrı Erinç anısına) ve Ulusal Coğrafya Kongresi (2005’te Prof. Dr. İsmail Yalçınlar anısına) düzenlenir ve bu sempozyumların bildiri kitapları yayımlanır. Türk jeomorfoloqları, üniversitelerin ev sahipliğinde; 2008 yılı Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Coğrafya Bölümü’nün sonrasında; sırasıyla 2010’da Afyon-Kocatepe Üniversitesi Coğrafya Bölümü’nün, 2012’de Hatay-Mustafa Kemal Üniversitesi Coğrafya Bölümü’nün, 2015’de Samsun-Ondokuz Mayıs Üniversitesi Coğrafya Bölümü’nün ve son olarak 2017’de Elazığ-Fırat Üniversitesi Coğrafya Bölümü’nün ev sahipliklerinde ülkemizde “Jeomorfoloji Sempozyumları”nı yeniden hayata geçirerek 2-3 yılda bir bu sayede meslektaşlarını bir araya getirerek bilgi alışverişinde bulunurlar. Bu beş sempozyumunda bildiriler kitabı yayımlanır. Hatta, Hatay ve Elazığ’da yapılan sempozyumların son günlerinde arazi çalışmaları da yapılmıştır.

24 Nisan 2015 günü İstanbul Üniversite Coğrafya Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Hüseyin Turoğlu önderliğinde ve Türkiye’nin farklı üniversitelerinde görev yapan akademisyen jeomorfoloqların girişimiyle “Jeomorfoloji Derneği” (www.jd.org.tr) ismiyle İstanbul’da bir dernek kurulur. Ankara’da bulunan, ancak bilimsel faaliyetleri gün geçtikçe zayıflayan Türkiye Jeomorfoloqlar Derneği’nin -belki de yıllardır gerçekleştiremediği yerini doldurmaya çalışarak- onun yerini alacak bu dernek; kısa sürede “Uluslararası Jeomorfoloqlar Derneği – IAG” ile ilişkilerini artıracak bir geçektir.

MTA, 2000 yılından itibaren Türkiye heyelan sahalarını ele alarak 1/500.000 ölçekli ‘Türkiye Heyelanları’nın kuzeyli 6 paftasını bitirmiş, diğer 12 paftayı da hazırlamayı sürdürmektedir. Hatta bunlar içerisinde 1/25.000 ölçekli olanların ise,

yarıya yakınını tamamlanır. Oğuz Erol tarafından, 1/1.000.000 ölçekli morfometri-litoloji ağırlıklı ‘Türkiye Jeomorfoloji Haritası’ MTA’da 3 pafta halinde (1991) ve 1/2.000.000 ölçeklisi ise (2012) tek pafta halinde hazırlanır. Tematik olarak, yine MTA tarafından hazırlanan İstanbul’un batısının yerbilimleri bakımından araştırmasında 1/50.000 ölçekli jeomorfoloji haritasının yer alması¹⁴; genel jeomorfoloji haritaları kadar baskı kalitesi yüksek ve kamuya sunulan büyük ölçekli jeomorfoloji haritalarıdır. 1984’de Sırrı Erinç, Ajun Kurter, Okay Eroskay ve Barış Mater ekibi tarafından tamamlanan bir TÜBİTAK projesinde “Trakya ve Batı Anadolu’nun Uygulamalı Jeomorfoloji Haritası” ülkemizin 31° doğu boylamına kadar olan batı kesiminin orta ölçekte 1/500.000 ölçekli bir jeomorfoloji haritasıdır. Bu haritanın orijinali sadece İ.Ü. Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü “Sırrı Erinç Dersliği”nde bulunur ve kuru boyama kullanıldığı için zamanla renkleri solmuştur. Ahmet Ertek ve Hasan Özdemir ikilisi tarafından ise; bu haritanın güncellenmiş kabartmalı sayısal hali (hillshade-digital baskısı) İstanbul Üniversitesinde bir projeye coğrafya ve yerbilimleri ailesine sunulmuştur.¹⁵ Bu haritanın orijinaleri; Antalya’daki Akdeniz Üniversitesi Coğrafya Bölümü “Sırrı Erinç Dershanesi”nin girişinde ve kabartmalı sayısal hali ise, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü katında asılıdır. “Trakya ve Batı Anadolu’nun Uygulamalı Jeomorfoloji Haritası”na benzer lejand uygulamasıyla, “Orta ve Doğu Anadolu Jeomorfoloji Haritası”nın çiziminin ve dolayısıyla “Türkiye Jeomorfoloji Haritası (1/500.000)”nın tamamlanarak bitirilmesi, halen pek çok jeomorfoloğun proje hayalleri arasındadır.

Gerek coğrafyanın altın çağını yaşadığı 70’lerden sonraki dönemde olsun, gerekse özellikle 2000’lerden sonraki bu son dönemde olsun; yardımcı disiplinlerden coğrafyacıların ve özellikle jeomorfoloğ hocalarla birlikte projeler yapan ve eserler, kitaplar, makaleler ortaya çıkaran profesör birçok bilim insanı vardır. Disiplinler arası ilişkinin gereği olarak; bunların birkaçının ismini burada saymak gereklidir: Jeolojide İhsan Ketin, Yücel Yılmaz, Celal Şengör, Naci Görür, Aral Okay, Namık Çağatay, Okan Tüysüz, Mehmet Sakıncı, Erdinç Yiğitbaş, Erkan Gökaşan, Oya Algan, Atilla Çiner ve Mehmet Akif Sarkaya; hidrojeolojide Okay Eroskay, Erdoğan Yüzer, Mahir Vardar ve Turgut ÖZTAŞ; jeofizikte İhsan Özdoğan, Haluk Eyidoğan, Fatih Adatepe; orman mühendisliğinde Doğan Kantarcı, Burhan Aytuğ ve Ahmet Hızal; tarihte Afif Erzen, Mehmet Özsait; prehistorya ve arkeolojide

14 Duman, Taner, Mustafa Keçer, Ş. Ateş, Ömer Emre, İ. Gedik, F. Karakaya, S. Durmaz, Ş. Olgun ve O. Gökmenoğlu, *İstanbul Metropolü Batısındaki (Küçükçekmece-Silivri-Çatalca Yöresi) Kentsel Gelişme Alanlarının Yer Bilim Verileri*, Mta Gn. Md., Özel Yayın Serisi: 3, Ankara, 2004, 249 s.

15 Ertek, T. A., H. Özdemir, B. Sol, E. Elbası, *Digitizing And Updating Of Applied Geomorphological Map Of Western Anatolia And Thrace Using Geographical Information Systems, Igu-Regional Geography Conference, 17-21 August 2015, Moscow State Univ., Moscow, Russia, 2015.*

Halet Çambel, Ufuk Esin, Güven Arsebük ve Mehmet Özdoğan hemen akla gelen bilim dünyamızın duayenleridir.

Ege Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı ve emekliliği sonrasında Burdur-Mehmet Akif Üniversitesi Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. İbrahim Atalay’ın önderliğinde, 2008, 2010, 2013, 2016 Mayıs ya da Haziran aylarında; ilki Balıkesir Üniversitesi Konferans Salonlarında ve diğerleri Antalya/Kemer’deki Rose Residans Beach Hotel’de düzenlenen Uluslararası Coğrafya Sempozyumu (GEOMED); ülkemiz ve dünya coğrafyacılarını olduğu kadar jeomorfoloqları da bir araya getiren, aralarındaki bilimsel ilişkileri kuvvetlendirip devam ettiren faaliyetlerden birisi olarak periyodik sempozyumlar arasında yerini alır.

Jeomorfoloji ile sözlük çalışmaları bu dönemde de sürer. 2004’te Prof. Dr. İbrahim Atalay geniş kapsamlı *Doğa Bilimleri Sözlüğü*’nü; 2011’de Prof. Dr. Mehmet Yıldız Hoşgören ise nitelikli bir sözlükle *Jeomorfoloji Terimleri Sözlüğü*’nü yayımlarlar.

Yine bu dönemde, özellikle jeomorfolojik anlamda tarihlendirme (yaşlandırma) metotlarının ülkemizde de gelişmesi ve uygulanabilirliği, yerbilimlerinde olduğu kadar jeomorfoloji disiplininin gelişmesine ve dolayısıyla ülkemiz yerbilimleri içinde gereken yere oturmasına neden olur. Bunların başında, özellikle jeomorfolojik akademisyenlerden Harran Üniversitesinden Doç. Dr. Tuncer Demir’in Fırat ve Gediz nehirleri akarsu taraçalarını ve Kula volkanitlerini; Ankara Üniversitesinden Prof. Dr. Uğur Doğan’ın Dicle Nehri akarsu taraçalarını radyometrik yöntemlerle yaşlandırmaları gelir. İTÜ’den Doç. Dr. Cengiz Yıldırım ve İTÜ’den Doç. Dr. Tolga Görüm, Niğde Üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Muhammed Zeynel Öztürk ve ayrıca bunların yanı sıra; bilhassa Ardahan Üniversitesinden ve sonrasında tekrar ÇOMÜ’den Prof. Dr. Ahmet Evren Erginal ve İstanbul Üniversitesinden Doç. Dr. Ahmet Ertek’in Işık Üniversitesi fizik profesörü Nafiye G. Kıyak hocanın destekleriyle OSL - TL ve C14 benzer yaşlandırma çalışmaları ulusal ve uluslararası alanda etkili olur ve özellikle bunlar; göl ve denizel depo ve taraça dolgusu, yalıtı, kumul, eolinit, rizolit, traverten gibi Kuaterner oluşukları üzerindeki yapılan tarihlendirme çalışmaları ve yorumlarıdır. Büyük çoğunluğu uluslararası camiada kabul görür ve ilgili dergilerde yayınlanır, ciddi atflar alırlar.

Gerek yurtiçinde ve gerekse yurtdışında yaptığı yayınları; ayrıca Çanakkale Onsekiz Mart, İstanbul ve Ardahan üniversitelerinde göstermiş olduğu büyük gayret ve bilimsel çalışmaları ile Prof. Dr. Ahmet Evren Erginal, 2014 yılında Ankara’daki Türkiye Bilimler Akademisi’nde “TÜBA Üstün Başarılı Genç Bilim İnsanı (GEBİP) Ödülü”nü alan ülkemizdeki ilk coğrafyacı olduğu kadar, ilk jeomorfoloğudur. 2016 yılında ise bu ödül Fiziki Coğrafya – Jeomorfoloji alanında İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Tolga Görüm tarafından alınmıştır.

Jeomorfoloqlar; Yapısal Jeomorfoloji, Dinamik Jeomorfoloji ve Klimajeomorfoloji gibi alt disiplinler şeklinde farklı yaklaşım ve işleyiş biçimlerinin yanında

1970'lerde Uygulamalı Jeomorfoloji ve kısmen de Mühendislik Jeomorfolojisi'ne önem vermişlerdir. Ancak 1763'lerde başlayan Sanayi Devrimi'nden sonra geçen yaklaşık 260 yıllık süre içinde insanoğlunun dünyayı şekillendirmeye başlaması ile bilhassa son 60-70 yıllık süreçte bu hızın gittikçe artmasıyla dünyada insan eliyle oluşturulan yeni yerçekilleri yani, "Antropojenik Jeomorfoloji" ya da "İnsan Eliyle Oluşturulan Yerçekilleri" adıyla jeomorfolojinin yeni bir alt dalı gelişmeye başlar. İlk defa, T. Ahmet Ertek'in teklifi ve editörlüğünde 2014-2015 eğitim ve öğretim yılında İstanbul Üniversitesinde bir ders olarak da konarak konu gündeme taşınır. Bu alt disiplin sayesinde Türkiye Jeomorfolojisi'ndeki beşerî etkiler bundan sonraki çalışmalarla daha net olarak ortaya çıkarılmış olacaktır. Coğrafyanın insan-mekân ilişkileri bu gaye ile de kurulacaktır. Bu konuda Ertek, 2017'de, "Antropojenik Jeomorfoloji: Konusu, Kökeni ve Amacı" ismiyle *Türk Coğrafya Dergisi*, 69. sayıda bir makale yayınlar. Hatta, Tefvik Erkal ve Barış Taş ekibinin 2013'de yayınlamış oldukları, *Jeomorfoloji ve İnsan: Uygulamalı Jeomorfoloji* isimli kitabın 3. bölümü "İnsanın Yerçekillerine Etkileri" başlığını taşıyan ülkemizdeki bu bilinçle ele alınan ilk yayındır. Daha da ötesi Samsun'da 2015'de yapılan "Ulusal Jeomorfoloji Sempozyumu"nda "Antropojenik Jeomorfoloji" başlıklı bir oturumda yedi bildirinin sunulması ve bunların bildiriler kitabında yayınlanması konunun önemini bir kez daha ortaya koyar.

Gerek yayımları ve gerekse kongreleri XIX. yüzyılın sonlarından beri süregelen Uluslararası Coğrafya Birliği'nin (International Geographical Union, IGU) 40 alt komisyonundan biri de "Jeomorfoloji Komisyonu"dur. Birliğin kongrelerinde genel kurul toplantıları dört yılda bir olur. Ara yıllarda bölgesel konferans haftaları yine farklı ülkelerde düzenlenir. 2012'de Almanya'nın Köln'de kentinde yapılan "The 32th International Geographical Congress"de (<https://igu-online.org/>) dünyanın 74 ülkesinin oy kullandığı bu süreçte; Türk Coğrafya Kurumu Başkanı olarak Ahmet Ertek, IGU Genel Kurulu'nda etkili bir konuşma yaparak, Başkan Yardımcısı Barbaros Gönençgil ile birlikte, uluslararası coğrafya kongresinin Türkiye'ye kazandırılmasına neden olur. Böylece, "34. Uluslararası Coğrafya Kongresi", İstanbul Üniversitesi ev sahipliğinde 17-21 Ağustos 2020 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilecek; ülkemize yüzlerce coğrafyacının yanı sıra, onlarca jeomorfolojist de gelerek misafir olacaklardır. Temennimiz, ülkeler arası çapta bir Uluslararası Jeomorfoloji Konferansı'nın da Türkiye'ye kazandırılması ve ülkemizde düzenlenmesidir.

Yedi yıl önce ülkemizdeki 18 Coğrafya Bölümü, 6 Coğrafya Öğretmenliği Bölümü ve 42 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü bulunurken,¹⁶ günümüzde 48 Coğrafya Bölümü, 7 Coğrafya Öğretmenliği Bölümü ve 57 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü yer almakta olup, özellikle coğrafya bölümü sayılarının 3-5 sene de neredeyse üçe katlandığı görülür (ÖSYM, 2017 verileri). Bu bölümlerde

16 Ertek, *Türkiye'de Jeomorfoloji Araştırmaları (1923-2010)*, s. 240 - 252.

ise, ‘Jeomorfoloji’ sadece dersler ve araştırmalarla temsil edilir. Geçen 95 yıllık süren içinde (1923-2018 arası) ülke nüfusuna oranlandığında açılan bölümlere rağmen; bölümlerin altyapı kalitesi maalesef artırlamadı. Bölümlere araç, gereç ve ekipman takviyesi lâyıkıyla sağlanamadı, kütüphaneler zenginleşemedi. Yurtiçi ve yurtdışı arazi tecrübeleri ve uygulamalar yeterince geliştirilemedi. Coğrafya gibi, jeomorfolojide de sadece ders sunumundan çok ötelere gidilemedi. Sadece birkaç idareci akademisyenimiz ve öğretim üyesinin öngörüsü, çabası ve gayretleriyle bugünlere gelindi. İstanbul, Ege, Çanakkale-Onsekiz Mart, Niğde ve Ardahan Üniversitesi gibi birkaç bölümde bulunan jeomorfoloji-sedimentolojik analizler laboratuvarları dışında, diğer üniversiteler jeomorfoloji laboratuvar uygulamalarından yoksundurlar. Bunların haricinde birkaçında da Coğrafi Bilgi Sistemleri Laboratuvarları (İstanbul, Ankara, Ege, Çanakkale-Onsekiz Mart, Afyon-Kocatepe, Sakarya, Marmara, Niğde, Akdeniz gibi üniversitelerde) bulunur veya kuruluş aşamasındadır. Ancak yeni kurulan üniversitelerin coğrafya bölümlerinde birçok değişik amaçlı laboratuvarın açılacak olmasıyla, analitik anlamda yapılacak yeni altyapı tesisleri ve araştırmalarla ülke ihtiyacını karşılayacak birçok çağdaş “jeomorfoloj” yetiştirileceği kanaatindeyiz.

Bütün bunlara ve ÖSYM’de 2008 yılı öncesinde, coğrafya bölümlerine alınacak öğrenciler sosyal alandan Türkçe-Matematik alanına kaydırılmasına rağmen, son anda tekrardan sosyal alan (TS-1) içine dahil olur. Hatta üniversite giriş sınavlarında coğrafya soruları 40’dan 11’e kadar düşürülür. Jeomorfoloji sorusu neredeyse yok gibidir (1 veya 2 soru). Bugün coğrafya okumak için üniversitelere gelen öğrenci kalitesinin matematik bilgisinden yoksun olması, hatta dört işlemi zor yapabilmesi coğrafya kadar jeomorfolojinin de ülkemizde gelişimini sekteye uğratmaktadır. Mevcutlar içinde, jeomorfoloji sosyal bir dersmiş gibi kalmaya devam edecek, uygulamaları diğer disiplinlerin özellikle yerbilimleri gibi mühendislik dalları içinde pay edilmesi sürecektir. Aksi takdirde jeomorfolojlara ilgi azaldıkça, verilebilecek birçok örnekten biri olan; 2018’deki Tekirdağ tren kazasındaki demiryolu ve menfez yapım hataları artacak; yanlış yer seçimleri nedeniyle heyelanlar ve taşkınlarda kayıplar sürecektir, orta şiddette depremlerde bile insan ölümleri misliyle artacaktır.

Tüm bunlara rağmen; devlet destekli politikalarla 2016 ve 2017 yıllarında Antarktika Kıtasındaki araştırmalara ülkemizden de yerbilimcilerin gitmesi ve özellikle İTÜ Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü akademisyenlerinden Cengiz Yıldırım, Atilla Çiner ve Mehmet Akif Sarıkaya yer bilimleri ekibinin buzul jeomorfolojisi araştırmaları yapmaları ve bunları yayınlara, konferanslara dönüştürmeleri sevindirici sonuçlardan birisidir.

Sonuç olarak, Türkiye’de 1915’te teşkilatlanmaya başlayan coğrafya ile birlikte jeomorfoloji, 1933 sonrasında ilk modern adımlar jeomorfolojide de atılmaya başlar. İstanbul ve Ankara’da coğrafya enstitüleri, biraz da II. Dünya Savaşı

sırasında ülkelerinden ülkemize sığınan yabancı kökenli (Prof. Obst, Prof. Louis, Prof. Chaput gibi) bilim adamlarının destek ve gayretleriyle kurulur. Birinci Coğrafya Kongresi'nin Ankara'da dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in girişimleri ile toplanması ve Türk Coğrafya Kurumu'nun kurulmasıyla 1941-1981 arasında coğrafya ve jeomorfoloji altın çağını yaşar. Hatta jeomorfoloğlar 1964'de teşkilatlanır ve Türkiye Jeomorfoloğlar Derneği kurulur. 1981'de YÖK Kanunu ile İstanbul ve Ankara'daki coğrafya enstitüleri kapanır; anabilim dalı yani uzmanlaşma yerine, yeniden bölüm programı uygulanmaya başlar. Bu arada yurdun ihtiyacı nispetinde coğrafya bölümlerinin ve coğrafya öğretmenleri bölümlerinin artışı dolayısıyla üniversite okumak için buraları tercih eden öğrenci kontenjanlarının artışı olumlu bir özellik gibi görünür. Ancak kurulan çoğu bölüm/anabilim dalı yetersiz ödeneklerle birlikte, çoğu henüz akademik kariyerinin başlangıcında olan birkaç kişiyle (genç yardımcı doçentlerle) yönetilir. Bununla birlikte İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesinde Coğrafya Bölümü kurulur. Öğrenci kontenjanı 3000 hatta ilk yıllar 5000'leri bulur. İstanbul Öğretim Üyeleri tarafında önerilen makul rakam ise, coğrafya için 300'dür. Tüm bunlar göz önüne getirildiğinde eğitim ve öğretim kalitesinde dolayısıyla hafif bir düşüş gözlenir.

Türkiye'de jeomorfoloji disiplinindeki çalışmaların yaklaşık son yüz yıllık gelişimini burada ortaya koymaya çalıştım. XXI. yüzyılın ilk yarısında bilgisayar teknolojilerindeki gelişmelere ayak uydurmaları sonucu coğrafya bölümlerinde tekrardan ciddi bir sıçrayış söz konusudur. Bu gelişmenin gelecek nesillerin yetişmesi bakımından, arazi uygulamalarının daha da çoğalmasıyla, bilgisayar teknolojilerinin, programların, yazılımların desteğiyle, uydu görüntüleri, hava fotoğrafları ve insansız hava araçlarından (dronlardan) alınan görüntülerin daha fazla kullanılmasıyla jeomorfoloji bilimine, dolayısıyla insanlığa büyük katkılar sağlayacaktır. O nedenle, üniversitelerdeki jeomorfoloji öğretiminin kalitesi artarak kamunun ihtiyacı daha hassasiyetle çözülecektir.

Kaynakça

- Akyol, İ. Hakkı, *Tanzimat Devrinde Bizde Coğrafya ve Jeoloji*, İstanbul: Maarif Matbaası, 1940, s. 513-571.
- Akyol, İ. Hakkı, "Son Yarım Asırda Türkiye'de Coğrafya: Mutlakiyet Devrinde Coğrafya", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1943a, sy. 1, s. 3-15.
- Akyol, İ. Hakkı, "Son Yarım Asırda Türkiye'de Coğrafya: Meşrutiyet Devrinde Coğrafya", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1943b, sy. 2, s. 121-136.
- Akyol, İ. Hakkı, "Son Yarım Asırda Türkiye'de Coğrafya: Cumhuriyet Devrinde Coğrafya", *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1943c, sy. 3/4, s. 247-276.
- Ardel, Ahmet, *Jeomorfolojinin Prensipleri*, İstanbul: İ. Ü. Coğrafya Enst.Yay., 1968 ve 1971.
- Atalay, İbrahim, *Türkiye Jeomorfolojisine Giriş*, İzmir: Ege Üniv. Edb. Fak. Yay., No. 9, 1982, 1987, 2017.

- Ceylan, M. A., “Türkiye Coğrafyasına Katkıda Bulunan Yabancı Bilim Adamları: H. Louis ve W. J. Mccallien”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, İstanbul, 2014, c. 7, sy. 29.
- Darkot, Besim, *Türkiye Coğrafyası*, İstanbul, 1942.
- Doğaner, Suna, “Türk Coğrafya Kurumu Yayınları Bibliyografyası (1943-1975)”, *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 1992, sy. 27, s. 215-225.
- Duman, Taner, Mustafa Keçer, Ş. Ateş, Ömer Emre, İ. Gedik, F. Karakaya, S. Durmaz, Ş. Olgun ve O. Gökmenoğlu, *İstanbul Metropolü Batısındaki (Küçükçekmece-Silivri-Çatalca Yöresi) Kentsel Gelişme Alanlarının Yer Bilim Verileri*, Mta Gn. Md., Özel Yayın Serisi: 3, Ankara, 2004, 249 s.
- Erinç, Sırrı, *Jeomorfoloji I*, İstanbul, 1958, 1968, 1982, 1996, 2000, 2012, 2015.
- Erinç, Sırrı, *Jeomorfoloji II*, İstanbul, 1960, 1971, 2001, 2012, 2015.
- Erinç, Sırrı, *Cumhuriyet’in 50. Yılında Türkiye’de Coğrafya*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyet 50. Yıldönümü Yay. No.11, Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1973, 62 s.
- Erinç, Sırrı, “Coğrafya”, TÜBA (Türkiye Bilimler Akademisi), *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Bilim “Sosyal Bilimler”*, Ankara, 1997, s. 51- 55.
- Erinç, Sırrı, “Teknik Bir İhtisas Dalı Olarak Jeomorfoloji ve Uygulanma Alanları”, *Jeomorfoloji Dergisi*, Ankara, 1969, sy. 1, s. 1-6.
- Erkal, Tevfik ve Barış Taş, *Jeomorfoloji ve İnsan: Uygulamalı Jeomorfoloji*, İstanbul: Yeditepe Yay., 2013, 494 s.
- Erol, Oğuz, *Türkiye Jeomorfoloji Haritası (1/1.000.000 Ölçekli)*, Ankara: Mta Yay., 1991.
- Erol, Oğuz, *Türkiye Jeomorfoloji Haritası (2.000.000 Ölçekli)*, Ankara: Mta Yay., 2012.
- Erol, Oğuz, “Türkiye’de Jeomorfoloji”, *Cumhuriyetin 70. Yılında Türkiye’de Bilim II*, Bilim ve Teknik (Özel Ek), Ankara: Tübitak Yay., 1993, s. 112-118.
- Ertek, T. Ahmet, *Türkiye’de Jeomorfoloji Araştırmaları (1923-2010)*, 2012, s. 240 - 252.
- Ertek, T. A., H. Özdemir, B. Sol, E. Elbası, *Digitizing And Updating Of Applied Geomorphological Map Of Western Anatolia And Thrace Using Geographical Information Systems, Igu-Regional Geography Conference, 17-21 August 2015*, Moscow State Univ., Moscow, Russia, 2015.
- Ertek, T. Ahmet, “Türkiye’de Jeomorfoloji Biliminin Tarihçesi (1915-2016)”, *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 2016, sy. 33, s. 5-19.
- Ertek, T. Ahmet, “Antropojenik Jeomorfoloji: Konusu, Kökeni ve Amacı (Anthropogenic Geomorphology: The Topic, Origin And Purpose)”, *Türk Coğrafya Dergisi*, İstanbul, 2017, sy. 69, s. 69-79.
- Feza Günergün (ed.)”, *Türkiye’nin Yer Bilimleri Araştırmalarına Katkılarından Kesitler (1900-2010): Tarihsel Gelişim ve 1923-66 Dönemi İçin Bir Bibliyografya Erdal İnönü*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Yayını, 2012, 396 s.
- Güney, Emrullah, *Jeoloji-Jeomorfoloji Terimleri Sözlüğü*, Diyarbakır, 1994.
- Gürsoy, Cevat Rüştü, “Cumhuriyetimizin 50. Yılında Coğrafya ve Türk Coğrafya Kurumu”, *Türk Coğrafya Dergisi*, Ankara, 1975, sy. 26, s. 1-3.
- Hoşgören, M. Yıldız, *Jeomorfolojinin Ana Çizgileri I*, İstanbul, 1983, 1987, 1993, 1997.
- Hoşgören, M. Yıldız, *Jeomorfolojinin Ana Çizgileri II*, İstanbul, 1998, 2003.

- Hoşgören M. Yıldız, *Jeomorfoloji Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Çantay Kitabevi, 2011, 323 s.
- Huggett, R. J. *Jeomorfolojinin Temelleri*, U. Doğan (ed.) (3. baskıdan çevri basım), Ankara: Nobel Akademik Yay., 2017, 515 s.
- İzbırak, R., *Sistemantik Jeomorfoloji*, Ankara: Harita Umum Müdürlüğü Yay., 1955.
- Karabulut, Murat, "Fiziki Coğrafya Tarihi ve Felsefesi", *Coğrafyacılar Derneği Yıllık Kongresi Bildiriler Kitabı, 19-21 Haziran 2013*, İstanbul, 2013, s. 407-412.
- Kayan, İlhan, "Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi (Amaçlar, Yeni Hedefler, Sorunlar ve Öneriler)", *Ege Coğrafya Dergisi*, İzmir, 2000, sy. 11, s. 7-22.
- Koçman, Asaf, "Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları", *Ege Coğrafya Dergisi*, İzmir, 1999, sy. 10, s. 1-14.
- Louis, Herbert, *Allgemeine Geomorphologie*, Berlin, 1968.
- Louis, Herbert, *Landeskunde Der Türkei; Vornehmlich Aufgrund Eigener Reisen*, F. Steiner Verlag, Stuttgart, 1985.
- Özey, Ramazan, *Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi*, İstanbul: Öz Eğitim Yay. No. 33, 1998, 263 s.
- T.C. Maarif Vekilliği, "Raporlar, Müzakereler, Kararlar", *Birinci Coğrafya Kongresi*, Ankara, 6-21 Haziran 1941, 257 s.
- Türkiye Jeomorfoloğlar Derneği (TJD), *Yıllık Bülten*, sy. 1, Ankara, 1973, 119 s.
- Yalçınlar, İsmail, *Strüktürel Jeomorfoloji I*, İstanbul, 1958, 1968.
- Yalçınlar, İsmail, *Strüktürel Jeomorfoloji II*, İstanbul, 1958, 1968.

İnternet Kaynakları

- <http://cografya.ege.edu.tr/dergi.index.htm>
- <http://www.geomorph.org/main.html>
- http://www.igu-net.org/uk/what_is_igu/history.html <http://www.istanbul.edu.tr/edebiyat/edebiyat/dekanlik/dergi/cd/cdmainpage.htm> <http://www.marmaracografya.com/>
- <http://osym.gov.tr>
- <http://www.tcd.org.tr>
- <http://www.tck.org.tr>
- www.edebiyat.istanbul.edu.tr
- <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tcd>
- www.jd.org.tr
- <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunidcd/issue/view/5000012695>
- <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ecd/issue/archive?issuesPage=1#issues>
- <http://www.geomorph.org/>
- <https://igu-online.org/>

Türkiye’de Jeomorfoloji’nin Tarihi ve Jeomorfoloji Çalışmaları (1923-2018)

T. Ahmet ERTEK

Özet

Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze kadar (1923-2018), geçen 95 yıllık süre içinde ülkemizde Türkiye coğrafyasına paralel olarak fiziki coğrafyanın alt disiplinlerinden biri olarak gelişen jeomorfoloji ihtisas dalının nitelikleri ele alınmıştır. Belirgin bir sistematik metodolojiye sahip olan bu bilim dalının bugünkü durumuna erişmesi için birbirinden farklarla ayrılan üç gelişim dönemi geçirmiştir. Bunlar: (1) Modern Jeomorfoloji Öncesi Dönem (1933 öncesi), (2) Modern Jeomorfolojinin Kuruluşu, Teşkilatlanması ve Yükseliş Dönemi (1933-1999), (3) Bilgisayar Çağı’ndaki Jeomorfoloji: Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Uygulamaları Dönemi (2000-2018). Sözü geçen bu dönemler ve süreçler, ortaya çıkan eserler ve bunları oluşturan akademisyenler ve araştırmacılar üzerinde detaylı durulmuş ve “Türkiye’de Jeomorfoloji Çalışmaları” nedenleriyle açıklanmaya çalışılmıştır. Kaynakçada da görüleceği üzere; 2010 tarihinde tarafımızdan kaleme alınıp 2012 yılında TÜBA (Türkiye Bilimler Akademisi) tarafından yayınlanan kitaptaki bölümümüzün “Türkiye’de Jeomorfoloji Araştırmaları (1923-2010)” ve 2016 yılında *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*’nde “Türkiye’de Jeomorfoloji Biliminin Tarihçesi (1915-2016)” ismiyle yayınlanan çalışmalarımız genişletilerek, son yıllardaki gelişmeler bu metne ilave edilmiştir. Burada amacımız 95 yıl içerisinde dünya jeomorfoloji çalışmalarına paralel olarak, ülkemizdeki jeomorfolojik çalışmaların eldeki verilerle ortaya konulmasıdır. Tabi ki, Cumhuriyet Dönemi öncesinde de jeomorfolojik çalışmalar vardı. Ancak biz burada, Cumhuriyet Dönemindeki; 1923-2018 yılları arası “Türkiye’de Jeomorfoloji Çalışmaları”nı ele aldık. Bunun yanı sıra *Türkiye Jeomorfolojisi Kaynakçası* ya da Türk jeomorfoloğların yurtdışında yaptıkları çalışmaların kaynakçası hacmi artıracağından burada yer verilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Jeomorfoloji, Türkiye Jeomorfolojisi, Türkiye’de Jeomorfoloji Faaliyetleri, Türkiye’de Jeomorfoloji Yayınları.

History of Geomorphology and Geomorphological Studies in Turkey (1923 and 2018)

T. Ahmet ERTEK

Abstract

This study deals with the characteristics of the specialized field of geomorphology, which has developed in Turkey over the course of the past 95 years (1923-2018) in parallel to the development of physical geography. This development has been analyzed according to the following tripartite periodization:

- (1) Pre-Modern Period of Geomorphology (before 1933),
- (2) The Establishment and Consolidation of Modern Geomorphology (1933-1999),
- (3) Geomorphology in the Computer Age: The Period of Remote Sensing and Geographic Information Systems Applications (2000-2018).

This paper provides a detailed coverage of these periods in terms of the relevant studies and their authors. It also attempts to describe the state of geomorphology studies in Turkey. As the attached bibliography reveals, this paper is an expanded and updated version of two of my former studies published in the following venues: "Geomorphology Research in Turkey (1923-2010)", a chapter in a book published by TUBA (Academy of Sciences of Turkey) in 2012 and "History of Geomorphology Sciences in Turkey (1915-2016)", as published in the *Journal of Geography* of Istanbul University in 2016.

Our aim here is to present the geomorphological studies in Turkey in parallel to the World Geomorphology Studies in the last 95 years. Of course, there were geomorphological studies before the Republican Period. This study, however, deals with geomorphology studies in Turkey in the Republican Period, that is between 1923-2018. It must also be noted that there are still some documents that are not covered in this study due to their size such as the 200-page bibliography of the studies of Turkish geomorphologists abroad and geomorphology in Turkey.

Keywords: Geomorphology, Turkey Geomorphology, Activities of Geomorphology in Turkey, Publications of Geomorphology in Turkey.